

КОМПЕТЕНТІСНИЙ УРОК АБО ЯК СФОРМУВАТИ УСПІШНОГО ВИПУСКНИКА

Гурська О.В.
(Полтава, Україна)

Українське суспільство прямує до якісної освіти. Освіти, яка готуватиме випускника до реального життя, сповненого невіршених завдань, неординарних ситуацій та складних проблем. Україна стала на тривалий шлях реформування освітньої системи, усвідомлюючи усі недоліки та складнощі, успадковані від Радянського Союзу. Змінюється історія, покоління людей, мислення та світогляд людства. Змінюються і вимоги до випускника закладу загальної середньої освіти, який повинен бути готовим до змін, до професій, яких ще не існує, до розв'язання соціальних проблем, яких ми ще не можемо уявити і до використання технологій, яких ще не винайшли (А. Шлейхер).

В Україні домінує думка, що «стару систему майже зруйновано, а нової поки що не створено». Хоча саме 2018-2019 навчальний рік став Новим роком у процесі розбудови оновленої системи освіти. Вона ввібрала в себе найкращий досвід окремих країн, які мають успіхи, відповідно до результатів міжнародного дослідження якості освіти PISA, а також напрацювання українського так званого «інтелектуального центру» – провідних освітян, які долучилися до розробки Концепції «Нова українська школа».

Реформування освітньої системи вимагає якісно нових підходів до навчання у школі. Життя несправедливе, бо не вимагає від нас відтворити те, що ми запам'ятали у школі вчора, а хоче, щоб ми розв'язували проблеми, яких не можемо передбачити сьогодні [1]. Схожа думка прослідковується і у книзі Т. Вагнера та Т. Дінтерсмита «Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя». Там зазначено, що досі у сучасному світі високо цінується академічна успішність. Але статус відмінника зазвичай не дає гарантій, що дитина матиме всі необхідні навички, щоб стати розвиненою особистістю, активним громадянином і побудувати успішну кар'єру. Вони також акцентують увагу на важливості креативних навичок, ініціативності, підготовці не до тестів, а до реального життя [2].

Наскрізною ниткою сучасних освітніх перетворень в Україні є використання компетентнісного підходу, що робить акцент на формуванні м'яких навичок. Стаття 12 Закону України «Про освіту» формулює цілісне бачення випускника закладу загальної середньої освіти як особистості, інноватора та патріота. Після завершення школи учень повинен реагувати на суспільні виклики, вміти працювати в команді, генерувати нові ідеї, освоювати нові технології.

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [3].

Традиційний урок уже не спроможний реалізувати зазначену мету та сформувати цілісну особистість школяра. Ключова ідея заключається у формуванні в учнів не лише знань, умінь, навичок, а й компетентностей. Саме тому однією з головних складових реформи у школі є запровадження компетентнісного підходу до навчання, який має витіснити традиційний знаннєвий підхід, орієнтований на зубріння.

Популярною є думка, що учителі ХХ століття навчають дітей ХХІ століття за методиками ХІХ століття. Частково це переконання є нашою дійсністю, а тому сучасна освіта має підтримувати інтерес до навчання, стимулювати уяву й виховувати людей, які вміють самостійно ухвалювати рішення й творити майбутнє. Учні, відштовхуючись від набутих знань, повинні вийти за рамки предметних дисциплін і творчо застосувати свої знання у нових ситуаціях. Так, міжнародне дослідження якості освіти PISA також оцінює не лише предметні знання, а вміння учнів застосовувати їх творчо, зокрема в незнайомих контекстах.

Закон України «Про освіту» пропонує наступний перелік ключових компетентностей, які конкретизуються у навчальних програмах окремих шкільних дисциплін:

- спілкуватися державною (і рідною у разі відмінності) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математична грамотність;
- компетентності в природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- соціальні і громадянські компетентності;
- загальнокультурна грамотність;
- підприємливість;
- екологічна грамотність і здорове життя.

На початку XXI століття провідні компанії та організації світу запропонували перелік навичок, які знадобляться молодим людям, щоб бути успішними у житті, яке постійно кидає нові виклики. Цей перелік отримав назву «навички XXI століття». Вони частково перекликаються із вище зазначеними компетентностями, але охоплюють додаткові сфери, які так необхідні майбутньому випускнику. Серед них: комунікативні, соціальні навички, критичне мислення, інноваційність, когнітивна гнучкість. Оскільки компетентністю є динамічна комбінація знань, умінь, практичних навичок та здатностей учнів, які допомагають здійснювати освітню та подальшу професійну діяльність, то саме компетентнісне навчання, яке орієнтоване на розвиток особистості, її культури мислення, аналітичної рефлексії, самостійності і відповідальності за прийняті рішення є важливим кроком в напрямку реалізації реформи нової української школи.

Основною метою компетентнісного навчання є формування високого рівня соціальної зрілості учнів, компетентнісного ставлення особистості до життя. Він є вагомим кроком в напрямку до якісної освіти та відповідності результатів навчання вимогам, встановленим законодавством та відповідним стандартам освіти. Компетентнісний підхід також розглядається як спрямованість освітнього процесу на досягнення конкретних результатів.

Основними перевагами компетентнісного уроку є:

- творча співпраця вчителя з учнями, яка спрямовує їх на нові відкриття та досягнення;
- формування власних поглядів та переконань, критичне мислення та оцінювання здобутої інформації;
- безпосередній прямий контакт між вчителем та учнями, що забезпечує зацікавленість та пізнавальний інтерес школярів;
- учень має змогу у процесі проведення уроку проявити свій потенціал та засвоїти значно більше інформації;
- ширше використання інформаційно-комунікаційних технологій та власних освітніх ресурсів;
- часта зміна видів діяльності, акцент на колективній та груповій формах роботи;
- акцент на формування практичних навичок та компетентностей;
- дитиноцентризм.

Натомість, традиційний урок привчає учнів до пасивного сприйняття навчального матеріалу, гальмує бажання школяра самостійно працювати та здобувати предметні знання. Такий урок характеризується незначним відсотком запам'ятовування та відтворення інформації й характеризується більш одноманітною діяльністю учнів.

Найкращими уроками, на думку американського педагога Т.Вагнера та підприємця-інноватора Т. Дінтерсміта є ті, які зорієнтовані на учнів. На таких уроках учителі вважають вивчення фактів не головною метою заняття, а лише проміжним етапом на шляху до важливіших завдань, що вимагають осмислення: учні критично

аналізують історичні документи, формують незалежні думки та конструктивно дискутують, проводять паралелі між історичними подіями й сучасним життям. Такі уроки не зосереджені на вивчення конкретних фактів, проте учні запам'ятовують на них значно більше інформації, ніж на звичайних заняттях [2].

Що ж відрізняє компетентнісний урок від традиційного? По-перше, наявність чітко поставлених цілей уроку, які будуть зрозумілими дітям всього класу. Учні повинні розуміти навіщо їм потрібно знати ту чи іншу тему, та як отримані знання можна практично застосувати в реальному житті. По-друге, викладання навчального матеріалу повинно бути системним та інтегрованим із суміжними дисциплінами. Знання з певного предмету повинні розширювати світогляд та формувати в учнів цілісну картину світу. За принципом «сніжної кулі» знання та вміння школяра нашаровуються у вигляді нового досвіду та практичних навичок і компетентностей. Третім, не менш важливим елементом, є підбір оригінальних методів, прийомів, технологій, які дозволяють частіше ніж звичайно змінювати види навчально-пізнавальної діяльності школярів. Компетентнісні завдання, які пов'язані з реальними ситуаціями в житті, домінування групової форми роботи та проактивний підхід до організації уроку також позитивно впливають на результативність уроку. Особлива увага звертається на рефлексію. Учні повинні усвідомити отримані результати на уроці, а вчитель відстежити рівень розуміння школярами навчального матеріалу. Компетентнісний урок змінює роль самого вчителя, який втратив монопольну роль джерела знань. Сьогодні у педагога інша місія. Він організовує та спрямовує освітній процес, проявляє повагу до честі і гідності учнів, створює доброзичливу атмосферу та можливість для інтерактивної взаємодії.

Яким вимогам повинен відповідати «сучасний вчитель», щоб його вихованець володів усіма компетентностями? На сьогодні роль вчителя, справді, змінилася від головного джерела знань до коуча, фасилітатора, медіатора, консультанта, експерта, тьютора чи просто порадирика. Нині школі потрібен не просто «урокодавець», а творчий педагог, який готовий працювати протягом усього життя, щоб навчання приносило радість і задоволення кожній дитині, було ефективним і плідним. Найкращим результатом роботи педагога буде успішний випускник, здатний приймати виважені рішення, перетворювати проблеми у завдання, який чітко ставить цілі і впевнено до них крокує.

Сучасні школярі, як би їх не називали «поколінням Z» чи «поколінням Альфа», однозначно відрізняються від покоління тих учителів, які їх навчають. На них не діють статуси та авторитети, вони непосидючі та швидко втрачають інтерес, потребують частой зміни видів діяльності. Тому бути вчителем у сучасних умовах є справжнім мистецтвом.

Сьогодні ми активно обговорюємо якість освітньої системи, шукаємо нові методи та технології, щоб учень відчував себе безпечно, комфортно у школі, був успішним та щасливим. При цьому багато хто, не задоволені тими перетвореннями, які супроводжують освітню реформу, критикуючи все і всіх. Доречно згадати вислів 32-го президента США Ф.Рузвельта, якому вдалося подолати світову економічну кризу. Він притримувався думки: «Головне – робити що-небудь». Так і в освіті. Лише експериментуючи та працюючи над помилками ми зможемо наблизитися до ідеальної школи. Компетентнісний підхід не ідеальний, але максимально наближений до сучасних запитів суспільства.

Список використаних джерел:

1. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Андреас Шлейхер / пер. з англ. Ганна Лелів. – Львів : Літопис, 2018. – 296 с.
2. Вагнер Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / Тоні Вагнер / пер. з англ. Надія Борис. – К.: Новий формат, 2017. – 312 с.
3. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 (зі змінами № 392-IX від 18.12.2019 р.